

МІСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ ОЛЕКСАНДРІВСЬКА (КІНЕЦЬ XVIII - ПОЧАТОК XX СТОЛІТТЯ)

Історію міського самоврядування Олександрівська можна умовно поділити на декілька етапів. Перший етап охоплює період формування та діяльності міських органів влади від створення міста до прийняття Положення 1870 року; другий - функціонування муніципальних органів до впровадження міської контрреформи 1892 року і третій - діяльність органів міської влади від контрреформи до створення радянських органів управління.

Одночасно з будівництвом Олександрівської фортеці поруч виникає поселення (форштадт), у якому мешкало цивільне населення, головним чином відставні солдати та запорожці.

У 1785 році після ліквідації Олександрівської фортеці форштадт було перейменовано в посад, що давало можливість формувати органи місцевого самоврядування. У відповідності із "Установленням для управління губерній" (1775 р.) та "Грамотою на права та вигоди містам Російської імперії" (1783 р.) запроваджувалася міська ратуша. Розташовувався цей адміністративний орган влади на території старої фортеці неподалеку від дерев'яної церкви. Опис зовнішнього вигляду ратуші знаходимо у Якова Павловича Новицького - "Посадское здание ратуши о трех комнатах с "хибаркой" (кладовая для денежного сундука и охранителя - сторожа - Я. Н.) плетневое, обмазанное глиной, крытое камышом. Окна небольшие с зелеными стеклами. Внутри пол дощатый, некрашеный, стены обмазаны белой глиной, вверху у стен прибиты полки для размещения дел, внизу лавки (скамьи), заменявшие стулья". Робочий день службовців був нетривалий - від 7-ї години ранку до 12-ї години. Платню чиновники отримували тричі на рік - в травні, вересні та грудні.

Склад ратуші та причетні до неї особи обиралися і при вступі на посаду повинні були приймати присягу. Очолював ратушу бургомістр або як його називали мешканці - "городовий отаман". До складу міського керівництва також входили два ратмани, громадянський староста, два словесних судді та міський маклер. "Штатний розклад" ратуші передбачав канцелярію з секретарем та двома писарями. Всі вони виконували відповідні функції. Бургомістр та ратмани обиралися на чотири роки.

Хто-ж були першими посадовими особами Олександрівська? Нечисленні архівні документи та дослідження Я. П. Новицького свідчать про те, що першим бургомістром у 1785 році було обрано міщанина Миколу Яковича Коронфеля, функції ратманів виконували купець 3-ї гільдії Петро Фірсович Шмаков та міщанин Євстафій Павлович Гоцкалев, словесними суддями були два колишніх запорозьких козаки - Іван Гасан та Федір Калашник, обов'язки громадянського старости виконував також колишній запорожець Василь Самсика.

Олександрівська міська ратуша була нижчою судовою установою для купців, ремісників та міщан. Вона відала стягненням податків, виконанням державних повинностей, цеховим управлінням, благоустроєм та іншими адміністративними та господарськими справами посаду-

До 60-х років XIX століття у місті існувала ратуша. Матеріали Олександрівської міської ратуші (Ф. 1), що зберігаються в державному архіві Запорізької області дають змогу визначити персональний склад бургомістрів та ратманів. (Див. табл. 1).

Таблиця 1.

Роки	Бургоміс три	Ратмани	Роки	Бургомістри	Ратмани
1785-1788	м. Корон-фель Н.	к.Шмаков П. м.ГоцкалевЕ.	1827-1830	м. Бобров В.	к.Кравцов П. м. Бурминский П.
1788-1791	к.Симаков В.	м.Моисеенко П. м. Усатенко М.	1830-1833	к. Кравцов П.	м.Макаренко Н. м. Стародубцев А.
1791-1794	н.в.	к. Годованиченко С. н. в.	1833-1836	м. Чуйков А.	м.Савицкий А. к. Письмененко П.
1794-1797	к.Усатый М.	м. Выдун Л. н. в.	1836-1839	к. ПисьмененкоП.	м. Ляшенко А. к. Котляренко Ф.
1797-1800	к. Белоусов Я.	к. Захарин А. м. Кардаш И.	1839-1842	м. Чуйков А.	к. Басов Г. к. Евсеев А.
1800--1803	к.Усатый	к. Нижегородцев Ф. м. Каменский Ф.	1842-1845	и. Евсеев А.	к. Басов Т. м. Леженко Ф.
1803-1806	к.Годованиченк о С.	м. Рыбников И. м. Таран Я.	1845-1848	м.Ляшенко А.	к. Державицкий А. м. Кривошей А.
1806-1809	к.Захарин А. к.Паушенко П.	н. в.	1848-1851	к. Басов Г.	к. Аксютин Н. м. Ковалевский К.
1809-1812	к. Захарин А.	к. Нижегородцев Ф. к. Карапков Е.	1851-1854	м.Ляшенко А.	к. Захарин П. м. Карпушев И.
1812-1815	к. Нижегородцев Ф.	н. в.	1854-1857	м. Ляшенко А.	к. Державицкий А. к. Захарин П.
1815-1818	м. Чуйков А.	к. Карапушев Е. м. Паушенко П.	1857-1860	к. Захарин П.	к. Миллер А. н. в.
1818-1821	к. Карапу-шевЕ.	м. Бурминский Т. к. Захарин А.	1860-1863	к. Захарин П.	к. Пашков В. к. Коробков И.

1821-1824	м. Чуйков А.	м. Громов А. м. Бобров С.	1863-1866	к. Миллер А.	к. Пашков В. м. Кривошей П.
1824-1827	м. Корсунський І.	м. Коравцов П. м. Симаков Д.	1866-1870	к. Захарин М.	м. Годованиченко к. Гольденштейн А

м - міщанин; ** к - купець; *** прізвище та ім'я - російською мовою; **** - н. в. - не відомо

У 1866 році на підставі "Правил про скасування магістратів і ратуш", а також указу Катеринославського губернського правління в місті вводилося спрощене громадське управління на чолі з городовим старостою. Як і попередній орган міського самоврядування, воно відало стягненням податків, виконанням державних повинностей, благоустроєм міста, сприяло розвитку промисловості та торгівлі. Олександрівському бургомістру було запропоновано на посаду городового старости колишнього ратмана міщанина Петра Годованиченка, але члени ратуші не затвердили кандидатуру, а обрали городовим старостою діючого бургомістра, купця І-ї гільдії Михайла Львовича Захарина.

Реформи 60 - 70-х років ХІХ століття не обійшли стороною і міське самоврядування. На підставі міського положення 1870 року в Олександрівську створювалися міська дума і управа. Вибори до дум відбувалися на основі майнового цензу і виконували функції розпорядчого органу, а дума обирала виконавчий орган - міську управу. Одним з головних завдань дум було, рішення соціально-економічних питань міського життя. Господарсько-управлінські функції передбачали вирішення питань міського благоустрою, укладення та розподіл міського бюджету, сприяння розвитку торгівлі, промисловості, культури, освіти, питання землеустрою тощо. Думи також повинні були проводити різноманітні переписи, надавати відповідні звіти, піднімати питання перед вищими адміністративними органами щодо проведення заходів, спрямованих на покращення соціально-економічного розвитку міста.

Першим міським головою було обрано Миколу Миколайовича Демочані. Серед Олександрівських міських голів, які внесли помітний зробили у розвиток міста треба назвати П. Л. Захарина, З. М. Махна, Ф. Ф. Мовчановського, К. М. Дмитренка.

Новий період починається після міської контрреформи 1892 року. Вибірчі права, за новим положенням, мали чоловіки, які досягають 25 років і володіли в межах міста нерухомістю (в залежності від значення міста вартість нерухомості повинна була складати від 300 до 3000 крб.) або свідоцтвами І та ІІ гільдій. Неповнолітні та жінки мали змогу голосувати за дорученням. Зазнали обмежень і компетенція органів міського самоврядування. Згідно з міським положенням 1892 року обов'язковому адміністративному затвердженню підлягав бюджет міста особи, які обиралися до міських керівних посад також затверджувалися губернатор отримував право призупинити дію постанов міської думи тощо.

У кінці ХІХ - на початку ХХ століття при Олександрівському міському самоуправлінні існували постійні та тимчасові комісії та комітети, які вирішували першочергові завдання в різних галузях - будівельна та земельна комісії, комітет з народної освіти, фінансова та санітарна комісії, ярмарковий комітет, сирітський суд та

інші. Загальна кількість гласних коливалася від 20 до 45 осіб.

Найбільш плідний період діяльності органів місцевого самоврядування Олександрівська припадає на кінець XIX - початок XX століття. Певні зусилля докладалися муніципальними органами в організації благоустрою міста, прокладанні міського водогону, відкритті автомобільного руху, переведенні міста на електричне освітлення тощо. Особливих успіхів було досягнуто в розвитку освіти - розширена мережа початкових народних училищ, відкриті середні спеціальні навчальні заклади, організована школа-хутір глухонімих, приділялась увага питанням освіти дорослого населення. Муніципальні медичні установи та санітарне відділення тримали під контролем санітарно-епідеміологічний стан міста.